

PLANSTRATEGI

2024-2027

med planprogram for revisjon av kommuneplanens samfunnsdel

F O R S L A G

Moss
kommune

Innhold	2
Mangfoldige Moss - Skapende Varmere Grønnere	3
Kommunal planstrategi	4
Bakgrunn og formål	4
Medvirkning	4
Plansystemet	4
Planstrategi 2020-2024	5
Kommuneplan for Moss	5
Kommunedelplaner	6
Temaplaner	6
Arealplaner	6
Overordnede føringer	6
Internasjonale føringer	7
Nasjonale forventninger	7
Regionale forventninger	7
Regionalt og interkommunalt samarbeid	7
Utviklingstrekk og utfordringer	8
Bolig- og befolkningsutviklingen	9
Økonomi	9
Levekår og folkehelse	8
Verdiskaping og kompetanse	10
Miljø og klima	11
Arealbruk og infrastruktur	12
Trygg kommune	12
Samarbeid for å nå målene	13
Utfordringsbildet oppsummert	13
Hvordan møte utfordringene framover?	
Innsatsområder og plangrep	14
Vurdering av planbehov	15
Liste over planoppgaver 2024-2027	16
Planprogram kommuneplanens samfunnsdel	
Formål med planarbeidet	17
Medvirkning og organisering	17

Mangfoldige Moss – Skapende Varmere Grønnere

Moss skal ha plass til alle mennesker, og ulikhetene våre skal være en ressurs. Moss' visjon er Mangfoldige Moss – Skapende Varmere Grønnere. Mangfoldigheten gir oss flere bein å stå på, og mulighet til å utvikle et bærekraftig samfunn. Moss har som ambisjon å utvikle et mer skapende, varmere og grønnere samfunn.

I kommunestyreperioden skal det prioriteres plan- og utviklingsoppgaver som følger opp kommunens visjon og kommuneplanens satsningsområder. FNs bærekraftsmål skal legges til grunn for alt planarbeid.

Felles innsats for økt livskvalitet og økt gjennomførings- og innovasjonskraft er gjennomgående satsningsområder. Dette innebærer blant annet at det er behov for et forenklet planverk som gir tydeligere prioriteringer og fokus på gjennomføring av planer. Prosjektarbeid og prioriterte innsatsområder skal sikres tilstrekkelige ressurser og det er et mål om å redusere antall planer som utarbeides.

Plansystemet skal fremme et helhetlig perspektiv, herunder tverrfaglighet og samhandling mellom og på tvers av fagområder, forvaltningsnivåer og interesser. Planarbeid skal være kunnskapsbasert og bygge på bred medvirkning og innbyggerdialog.

Kommuneplanen skal revideres i planstrategiperioden. Kommuneplanens visjon og hovedsatsningsområder fra 2020 består, men det er en ambisjon for planprosessen å forankre og spisse mål, strategier og innsats mot 2035.

Kommunal planstrategi

Bakgrunn og formål

Dette er den andre planstrategien for Moss som en ny kommune. Formålet med kommunal planstrategi er å klargjøre hvilke planoppgaver kommunen bør starte opp eller videreføre for å legge til rette for den ønskete utviklingen i Moss.

I henhold til plan- og bygningsloven skal kommunestyret minst én gang i hver valgperiode, og senest ett år etter konstituering, utarbeide og vedta en kommunal planstrategi. Den kommunale planstrategien skal omfatte kommunens strategiske valg knyttet til utviklingen av kommunesamfunnet. Dette gjelder både langsiktig arealbruk, miljø, sektorenes virksomhet og en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden.

Det stilles krav til kunnskapsgrunnlaget for planstrategien. Folkehelselovens §5 stiller krav til at kommunen skal ha nødvendig oversikt over helsetilstanden i befolkningen og de positive og negative faktorer som kan virke inn på denne. Det stilles også krav til at kommunen har oversikt over boligbehovet for både ordinære og tilpassede boliger for vanskeligstilte på boligmarkedet, jf. lov om kommunens ansvar på det boligsosiale feltet § 5.

Hvordan en planstrategi skal se ut og hva den skal inneholde er ikke konkretisert i detalj av lovverk eller nasjonale myndigheter. Den kommunale planstrategien er et sentralt element i plan- og styringssystemet, der den er et viktig bindeledd mellom det 4-årige kommuneplanarbeidet og årshjulprosessen knyttet til økonomiplanen og kommunens virksomhetsstyring.

Med et slikt utgangspunkt bør en kommunal planstrategi inneholde følgende:

- En redegjørelse for og en enkel drøfting av utviklingstrekk og utfordringer knyttet til samfunnsutvikling, miljø og en langsiktig arealstrategi.
- Et endelig vedtak om gjeldende kommuneplan skal revideres, og i hvilken grad. Det er også hensiktsmessig å tydeliggjøre sentrale temaer som kommuneplanarbeidet bør innrettes mot.
- En oversikt over kommunens samlede planbehov innenfor alle sektorer.

Planstrategien er ikke formelt bindende for kommunen og kan fravikes om det er gode grunner for det. Kommunen kan også når som helst sette i gang et nytt planarbeid utover planstrategien. En hensikt med planstrategien er å prioritere planressursene i kommunestyreperioden. Kommunestyret fattet den 12. desember 2023 vedtak om at planstrategien skulle fremmes til revidering i første møterekke i 2024.

Medvirkning

Samarbeid og partnerskap mellom myndigheter, næringsliv og sivilsamfunnet er avgjørende for å lykkes med bærekraftig utvikling. Vi skal legge vesentlig vekt på innbyggerinvolvering, samarbeid med organisasjoner og næringsliv i planarbeid i perioden.

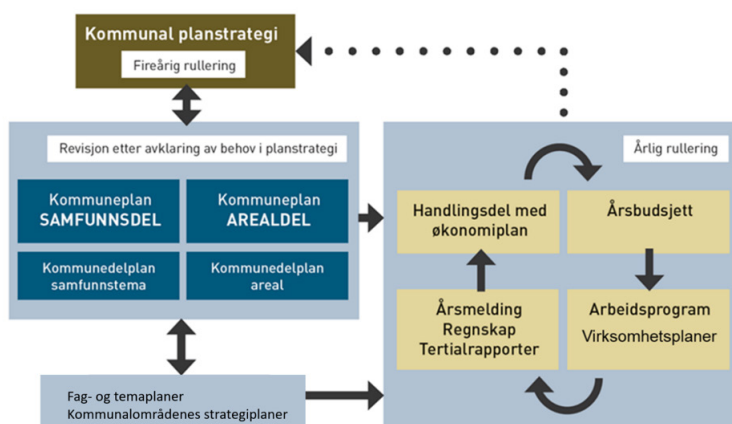
Det er derfor en plikt å innhente synspunkter fra statlige og regionale organer og nabokommuner. Kommunen bestemmer selv hvordan og når i prosessen disse synspunktene innhentes.

Planstrategien har vært diskutert internt i kommunens ledergrupper på kommunalområdenivå, i kommunens tverrfaglige planforum. Den har også vært diskutert i regionalt planforum, hvor statsforvalter, fylkeskommunen og Statens vegvesen deltok. Det er planlagt å diskutere samlet regionalt planbehov med nærliggende kommuner før sluttbehandling av planstrategien, for å diskutere planbehov som bør ses på i et regionalt perspektiv.

Det er ikke lagt opp til annen ekstern medvirkning om planstrategiarbeidet ut over høring og kunngjøring i aviser, men det vil bli prioritert å gjennomføre innbyggerinvolvering i forbindelse med revisjon av kommuneplanen.

Plansystemet

Kommunenes plansystem er i dag bygget opp med bakgrunn i plan- og bygningslovens system med kobling til økonomiplanleggingen etter kommuneloven med handlingsplan og årsbudsjett. I tillegg til de ordinære plantypene etter plan- og bygningsloven har kommunen en utstrakt bruk av temaplaner innenfor de ulike kommunalområdene. Planporteføljen består av planer som er lovpålagte, som er nødvendig for tilskudd, politisk bestilte, faglig begrunnet eller utledet fra samfunnsdelen.

Planstrategi 2020-2024

Gjeldende planstrategi ble utarbeidet som den første planstrategien for nye Moss kommune og vedtatt i februar 2021. I planstrategien ble det fastsatt følgende hovedgrep for planarbeidet i Moss fram til 2024: «I planstrategiperioden skal det prioriteres plan- og utviklingsoppgaver som følger opp kommunens visjon og ny kommuneplan. FNs bærekraftsmål skal legges til grunn for alt planarbeid.

Økonomi- og virksomhetsplanlegging i tråd med samfunnsmålene og beredskapsarbeid skal være prioriterte planoppgaver i perioden.

Plansystemet skal fremme et helhetlig perspektiv, herunder tverrfaglighet og samhandling mellom og på tvers av fagområder, forvaltningsnivåer og interesser. Planarbeid skal være kunnskapsbasert og bygge på bred medvirkning og innbyggerdialog. Kommuneplanens samfunnsdel og arealdel skal ikke rulleres i planperioden.»

Kommuneplan for Moss

Kommuneplanen er kommunens overordnede strategiske styringsdokument og inneholder mål og retningsvalg for kommunens utvikling. Kommuneplanen er forankret i plan og bygningsloven og utarbeides vanligvis for en periode på 12 år. Det er vedtatt at økonomiplanen skal være kommuneplanens handlingsdel. Kommuneplanen består av en samfunnsdel og en arealdel. Samfunnsdelen beskriver utfordringer, langsiktige mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Arealdelen er juridisk bindende og fastsetter hovedtrekkene i arealdisponeringen. Arealdelen definerer rammer og betingelser for hvilke nye tiltak og ny arealbruk som kan iverksettes

Mangfoldige Moss - Skapende - Varmere – Grønnere Visjon for Moss, laget av innbyggere, ansatte og folkevalgte. Visjonen skal skape felles mening og retning. Den skal engasjere og vise vei for innbyggere, folkevalgte og medarbeidere i kommunen.

Samfunnsdelen "Moss 2030"

Kommuneplanens samfunnsdel, "Moss 2030", ble vedtatt i kommunestyret 13. februar 2020.

Samfunnsdelen fokuserer på tre innsatsområder som utgjør elementene i bærekraftstrekanten; levekår og folkehelse, klima og miljø, og verdiskapning og kompetanse. Det er utarbeidet mål og strategier for hvert av innsatsområdene, samt strategier for areal- og transportplanleggingen.

Moss kommune vil være en kompakt, attraktiv og klimavennlig by. Moss kommune skal utvikle gode lokalsamfunn med utgangspunkt i stedlige kvaliteter og fortrinn. Det skal legges til rette for involvering og samskaping.

Arealdelen

Kommuneplanens arealdel ble vedtatt i 2021. Arealdelen bygger på areal- og transportstrategiene i samfunnsdelen, med fokus på fortetting, knutepunktutvikling og en langsiktig utbyggingsgrense som skal hindre byspredning og sikre bevaring av natur- og kulturlandskap.

Kommunedelplaner

En kommunedelplan er en overordnet plan, men på et noe mer detaljert nivå enn kommuneplanen. Kommunedelplaner dekker en geografisk del av kommunen eller gjelder et bestemt tverrsektorielt tema.

Kommunedelplaner for Klima og Naturmangfold er eksempler på tematiske kommunedelplaner som fortsatt vil legge føringer for annet planarbeid i perioden. Høydaplanen, Sentrumsplanen og Halmstadplanen er geografiske kommunedelplaner, og legger føringer for reguleringsplaner og byggesaksbehandling.

Temaplaner

En temaplan omhandler et spesifikt tema eller fagområde. Temaplaner har, i all hovedsak, et tilsvarende tidsperspektiv som kommuneplanen (minst 12 år). Om den enkelte fagplan skal gjelde, revideres eller utgå, vurderes i forbindelse med planstrategien hvert fjerde år.

Noen temaplaner vil være sektorovergrepene og gi føringer for hele organisasjonen, slik som for eksempel kommunens arbeidsgiverstrategi. Andre temaplaner gjelder for et avgrenset tjenesteområde som hovedplan for vann og avløp eller fagområde som temaplan for pollinerende insekter. Også enkelte overordnede strategiske planer kan utarbeides som temaplan der det er hensiktsmessig. Strategisk næringsplan er en interkommunal plan for kommunene i Mosseregionen.

Handlingsplaner, forvaltningsplaner, programsatsinger og konkrete fagplaner som omhandler et mindre fagområde er ikke tatt inn i planstrategien.

Arealplaner

En arealplan omfatter et geografisk område og gir regler for hvordan arealene innenfor et område kan brukes eller hva slags bebyggelse som kan tillates. Den består av et plankart, planbestemmelser og en planbeskrivelse. Plannivåene, fra overordnet til mer detaljer, består av kommunedelplanens arealdel, kommunedelplan, samt områderegulering og detaljregulering.

Overordnede føringer

Lover, forskrifter, politiske vedtak og overordnede styringssignaler fra stat, fylke og kommune gir føringer for kommunens utforming av planer.

Internasjonale føringer

Vi legger FNs bærekrafts mål og Parisavtalen til grunn for alle vedtak og beslutninger i planperioden. FNs bærekraftsmål er en arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringer. Våre prioriteringer skal ta klimavennlige, sosiale og økonomiske hensyn, og en bærekraftig utvikling skal imøtekomme dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov.

Nasjonale forventninger

Hvert fjerde år utarbeider regjeringen nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Disse skal legges til grunn for kommunenes planstrategi og annet planarbeid, og skal bidra til å fremme en bærekraftig og samordnet utvikling.

Kommunal- og distriktsdepartementet

«Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027», ble vedtatt juni 2023.

Regjeringen legger vekt på fem overordnede perspektiver i forventningsdokumentet:

- Sosial bærekraft
- Økonomisk bærekraft
- Miljømessig bærekraft
- Samfunnsikkerhet og beredskap
- Samarbeid for å nå målene

Norge har gode forutsetninger for å nå mange av bærekraftsmålene. Vi har likevel utfordringer med å nå målene om reduserte klimagassutslipp, ansvarlig forbruk, ressursbruk, bevaring av naturmangfold og mindre ulikhet. Dette må kommunene bidra til å løse gjennom planleggingen

Regionale føringer

Fra og med 1. januar 2024 ble Viken fylkeskommune splittet og fylkeskommunen Østfold igjen en realitet. Fylkesplan for Østfold, vedtatt juni 2019, vil fortsatt være et førende plandokument fram til den blir erstattet av en ny plan.

I regional planstrategi for Viken 2020-2024 "Veien til et bærekraftig Viken" ble det vedtatt at det skulle utarbeides tre regionale planer som erstatning for en rekke eldre areal- og temaplaner for Akershus, Buskerud og Østfold. Som følge av at Viken skulle splittes i tre nye fylker vedtok fylkestinget at arbeidet med de nye regionale planene skulle resultere i et plangrunnlag for de nye fylkene. Det er utarbeidet et plangrunnlag for tre regionale planer som er oversendt de nye fylkene. De kan benytte plangrunnlaget i eget arbeid med regional planlegging, og ferdigstille og vedta tre regionale planer:

Regional plan for kompetanse og verdiskaping
Regional plan for areal og mobilitet
Regional plan for økt livskvalitet, deltakelse og likeverd

Regionalt og interkommunalt samarbeid

Mosseregionen interkommunale råd

Mosseregionen interkommunalt politisk råd (MIPR) er et samarbeidsorgan for kommunene Moss, Råde, Vestby og Våler. MIPR skal bidra til å styrke regionen som en bærekraftig, attraktiv og konkurransedyktig region, basert på lokale fortrinn. MIPR skal bidra til å utvikle regionen til beste for innbyggerne og for de samarbeidende kommunene i henhold til vedtatt samarbeidssavtale.

Osloregionen interkommunalt politisk råd

Moss deltar i Osloregionen interkommunalt politisk råd, som er et strategisk samarbeid som består av 64 kommuner inkludert Oslo kommune.

Osloregionen jobber for at hele hovedstadsregionen skal være en bærekraftig og internasjonalt konkurransedyktig region. Prioriterte innsatsområder er: Areal, transport, mobilitet og logistikk.

Klima Østfold

Klima Østfold er samarbeidet mellom 12 Østfoldkommuner, Østfold fylkeskommune og Statsforvalteren i Oslo og Viken om innsatsen for å begrense klimaeendringene. Klima Østfold jobber for å gjennomføre tiltak, bevisstgjøre, engasjere og tilrettelegge slik at alle kan bidra – det offentlige så vel som næringsliv og innbyggere.

Partnerskap for næringsutvikling Østfold

Partnerskapet for Næringsutvikling i Østfold er et selvstendig strategisk partnerskapsområde som skal arbeide for økt verdiskaping og sysselsetting i Østfold, fremme og inspirere til vekst i næringslivet. Dette skal gjøres gjennom å satse på fyrtårnprosjekter som har slagkraft for næringslivet i Østfold.

MORSA

Samarbeid i Vannområdeutvalget Morsa med mål om å bidra til å sikre god økologisk og kjemisk tilstand i Vansjø/Hobøl- og Hølenvassdragene.

FREMSAM

Moss kommune er medlem i FREMSAM, nettverk for helsefremmende samfunn (tidligere kalt sunne kommuner.) Nettverket jobber for å skape lokalsamfunn som er gode å leve i og setter folkehelse og sosial bærekraft høyt i sin samfunnsplanlegging. Sunne kommuner er en del av WHO's europeiske Healthy Cities nettverk og følger WHO's visjon og strategi for helsevennlig samfunnsutvikling, som bygger på FN's bærekraftsmål og Agenda 2030.

Folkehelsenettverk i Østfold

Det planlegges for et godt samarbeid mellom kommunene og fylkeskommune på folkehelsefeltet.

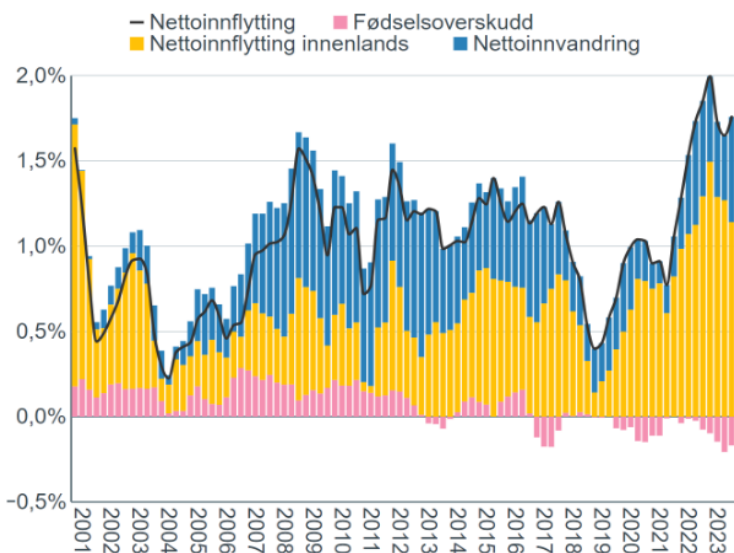
Foto: Moss i Sentrum

Utviklingstrekk og utfordringer

Bolig- og befolkningsutviklingen

Gjeldende kommuneplan Moss 2030 påpeker at Moss har høy bostedsattraktivitet og legger til rette for en forventet befolkningsvekst på en prosent årlig. Årlig vekstrate i perioden 2012 til 2021 var 0,9 prosent i Moss. I 2022 og 2023 var veksten høyere enn forventet med henholdsvis 1,9 prosent og 1,6 prosent.

De siste fem årene er det innflyttingen fra Oslo og andre kommuner i Viken som har bidratt mest til vekst. Innvandringen har i mindre grad enn tidligere bidratt til befolkningsvekst, med unntak av 2022 og 2023. Moss har ikke hatt fødselsoverskudd på flere år, på tross av økning i fødselstallene i 2021 og 2022 (434 fødte begge år). Over tid har fødselstallene gått ned og det har vært tendens til at kvinner føder senere i livet i dag enn på 2000-tallet og på 90-tallet.

Nyere framskrivninger antar at Moss har opp mot 60 000 innbyggere i 2035. Moss har en mangfoldig befolkning, men aldersmessig er befolkningspyramiden «topptung». Naturlig nok er aldersgruppa 19 til 25 år liten. Årlig registreres utflytting av nærmere 700 personer som er i studentalderen.

Demografisk sårbarhet øker med lave fødselstall og lav andel unge mellom 15 og 24 år, men er lavere i sentrale områder. Kommuner som har høyere utdanning sinstitusjoner og unge bransjer på arbeidsmarkedet har bedre forutsetninger enn andre, men tendensen til topptung befolkning er internasjonal. Høy forsørgerbyrde betyr at antallet innbyggere som «skal forsørges» er høy i forhold til antall innbyggere i de yrkesaktive aldersgruppene. Moss har en lavere barneandel enn landsgjennomsnittet og det er viktig å legge til rette for barnefamilier.

I 2022 var 41 prosent av husholdningene aleneboende, de fleste i de eldre aldersgruppene, og vi kan vente flere

aleneboende i årene framover. Med en eldre befolkning er det naturlig at vi får flere enslige i denne gruppa. For mange er det en påkjenning å bli alene, noe som påvirker helsen. Høyest andel aleneboende i alle aldre finner vi i sentrumsområdene. Færrest finner vi på Vang/Fuglevik.

Over 120 nasjonaliteter er representert og bidrar til mangfoldige Moss. 17,3 prosent av befolkningen er førstegenerasjonsinnvandrere og andelen har økt med 1,5 prosentpoeng på tre år. 5,2 prosent av befolkningen er født i Norge og har innvandrerforeldre. Andelen barn i barnehagealder med innvandrerbakgrunn i var 27,8 prosent i 2022. Immigrasjonen bidrar på den måten som positiv motkraft til den demografiske sårbarheten, men ikke nok til å balansere effekten av aldringen.

En mobil befolkning

Hvert år flytter mellom to- og tre tusen innbyggere ut av kommunen og flere flytter inn. Den interne mobiliteten er generelt på høyt nivå, særlig når boligbyggingen er høy. Over 4500 innbyggere flyttet internt i Moss i 2021 og nærmere 4000 flyttet internt året før og året etter. Omtrent en tredjedel av internflytterne flytter innenfor samme skolekrets, og halvparten av familiene med barneskolebarn flytter innen samme skolekrets. Det er størst flytteaktivitet i sentrumsområdene. Moss har nettoinnflyttere også blant 60+ åringer. Det har vært en liten netto utflytting sørover.

Vurdering av boligbehov

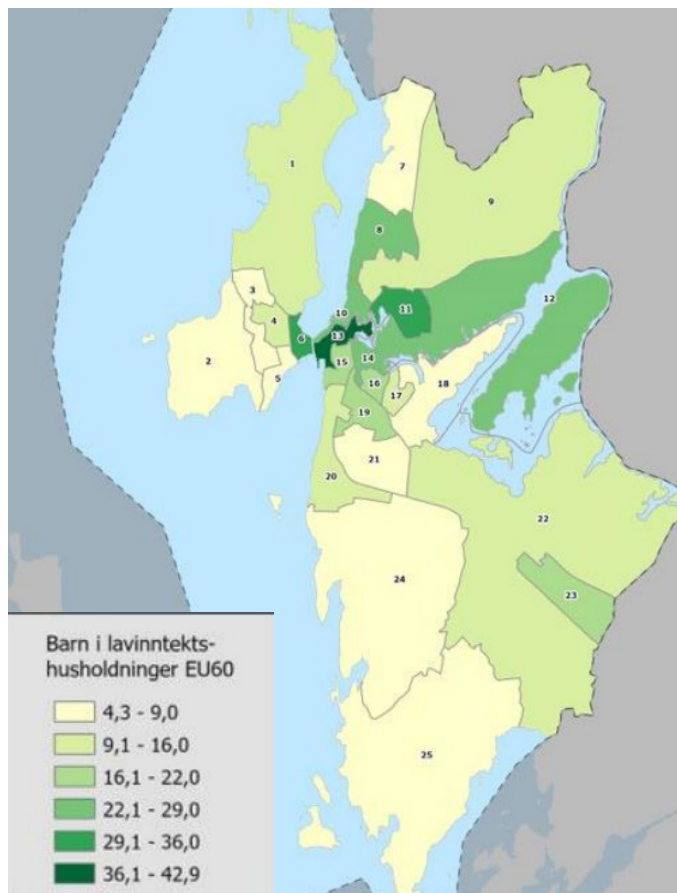
Boligbyggebehovet anslås å være mellom 3900-4800 fram mot 2035. Aldringen påvirker hvor mange personer som bor i hver bolig. Eldre befolkninger har mindre husholdninger med flere enslige og par som or uten barn. Etterspørselen etter boliger vil derfor bli større enn man kan forvente av befolkningsveksten alene. Boligbehovet i husholdningskategoriene aleneboende og par uten hjemmeværende barn vil være aller størst, trolig et sted mellom 3300 og 3800 boliger. I gruppa aleneboende blir det flere eldre, men denne gruppa består også av skilte foreldre og unge voksne. Moss har en forholdsvis høy andel enslige forsørgere. Framskrivningene anslår i tillegg behov for opp mot 500 boliger til barnefamilier i perioden. Behovet i det boligsosiale areidet framkommer det særlig behov for å skaffe boliger til barnefamilier som nylig har innvandret og store barnefamilier med lav inntekt og boliger tilrettelagt for rullestol. Høsten 2023 hadde Moss 193 personer på venteliste til egnet bolig. Personer som har psykiske lidelser og russutfordringer har ofte lengre ventetid enn andre på bolig. Det er behov for et variert boligtilbud som er egnet for ulike utfordringer og ulike behov for oppfølging fra tjenesteapparatet.

Boligene som bygges i dag ser ut til å være godt egnet for en aldrende befolkning og brukte boliger frigjøres for barnefamilier, men Moss har en stor boligmasse og omiljø som ikke er godt nok egnet for alle livsfaser, funksjonsvariasjoner eller økonomiske forutsetninger.

Økonomi

Verdensøkonomien er i endring, noe som kan påvirke de økonomiske rammene for Norge og lokalt i Moss. Selv om norsk økonomi har et godt utgangspunkt, står landet overfor betydelige utfordringer. Omstillingen fra olje og gass til mer miljøvennlige energiformer gjør at Norge ikke i like stor grad kan lene seg på inntektene fra oljenæringen i framtiden. I 2022 var norsk økonomi preget av gjeninnhenting etter pandemien og kraftig prisstigning, spesielt på energivarer. Til tross for økte priser og rentehevinger, økte husholdningenes konsum betydelig i 2022.

Moss kommune står i en krevende og usikker økonomisk situasjon. I perioden 2020-2022, har netto driftsresultat være bra, både ut fra kommunens handlingsregel og sammenlignet med andre store kommuner. I 2023 bruker vi mer enn det vi har av inntekter, og vi bruker av disposisjonsfondet for å balansere det. Det samme viser framskrivninger vil gjelde for de neste årene. Foreløpige beregninger tilsier at vi vil ha brukt opp alt av disposisjonsfond i løpet av 2025. Uttakene fra premiefondet i KLP har vært store. Som følge av dette er Moss kommune i ferd med å miste sin handlefrihet. Et økonomisk handlingsrom er avgjørende for å kunne opprettholde og videreutvikle tjenestetilbudet til kommunens innbyggere. Prioritering av en robust og langsiktig kommuneøkonomi er derfor nødvendig. Det forutsettes en effektiv og smart bruk av samfunnets ressurser for å sikre ønsket samfunnsutvikling og for å kunne dekke behovene til en sammensatt befolkning.

Levekår og folkehelse

De fleste mossingene lever aktive liv, trives og har det bra. Men det er bekymringsfullt at Moss har større folkehelseutfordringer enn den norske gjennomsnittskommunen, målt ved lavere forventet levealder og høyere forekomst av fysiske og psykiske sykdommer. Psykiske lidelser og plager er ett av samfunnets største folkehelseproblemer og Moss har en høyere andel med psykisk uhelse enn landsnitt i alle aldre, særlig gjelder dette kvinner. I takt med en aldrende befolkning øker også forekomsten av aldersrelaterte sykdommer som hjerte- og karsykdom, kreft og demens. Den gode helsa er dessuten ulikt fordelt i befolkningen og geografisk. Kommunens nåværende og fremtidige helseutfordringer kan ikke løses utelukkende med medisinsk behandling og flere helsepersonell. De må løses med helsefremmende, forebyggende innsats i alle sektorer.

Innsats for å øke livskvalitet, psykisk- og fysisk helse er de viktigste mulighetene kommunen kan benytte seg av for å fremme innbyggernes helse.

Ujevn fordeling av levekår i Moss

Utdanning, boforhold, arbeid og økonomi både påvirker og påvirkes av helsa, og er skjevt fordelt, noe som gir ulikt utgangspunkt for mossingene. Sammenlignet med landet har Moss høyere andel innbyggere i lavinntekt. Omfanget av innbyggere som mottar sosialstønad eller som er uføre før de er fylt 45 år er en utfordring for Moss. Levekårskartlegging fra 2022 viser at de fleste områdene i kommunen har levekårsutfordringer, men noen områder har flere innbyggere med dårlige levekår. Områdene i og rundt sentrum har størst andel innbyggere med levekårsutfordringer.

Barnefattigdom

Å vokse opp i familier som over tid har lav inntekt har betydning for barnas utvikling, helse, livskvalitet og velferd. Barn som vokser opp med lave inntekter har høyere risiko for å selv ha lav inntekt som voksne.

1 361 barn bodde i husholdninger med vedvarende lavinntekt i Moss i 2021. Andelen mossinger, inkludert barn, som bor i husholdninger med vedvarende lavinntekt er høyere enn landet, og øker over tid. Selv om det ved siste måling i 2021 så ut til å være en nedgang i andelen barnefattigdom, er det bekymringsfylt at prisveksten og renteoppgangen har gitt ekstra utfordringer til de som allerede har en stram økonomi. Andel barn i lavinntektshusholdninger som bor trangt i Moss er høyere enn i landet ellers og ujevnt fordelt geografisk i Moss. Samtidig er det positivt at et betydelig antall husholdninger med lavinntekt eier sin egen bolig i Moss.

Verdiskaping og kompetanse

Moss vil fram mot 2030 videreutvikles som del av Osloregionen som funksjonell bolig- og arbeidsregion og med Østfold som regionalt nivå. Den sentrale plasseringen i Viken gjør Moss stadig mer attraktivt for bosetting og etablering av næring.

Siden 2020 har Mossregionen med Vestby hatt en høyere vekst i antall ansatte i næringslivet enn Norge. I 2021 var arbeidsplassveksten 6,15 prosent og enda høyere enn forventet ut fra nasjonal vekst, bransjesammenheng og befolkningsvekst. De siste to årene har alle kommunene i regionen hatt positiv næringsattraktivitet.

I perioden 2012 til 2022 har Moss hatt relativt mye av næringer innen agentur og engros, godstransport, butikkhandel, private helsetjenester og barnehager/undervisning. Godstransporten har økt andel i næringsstrukturen, mens prosessindustrien har redusert andelen. De fleste bransjene hadde vekst i 2022. Overnattingsbransjen hadde høyest vekst, noe som blant annet forklares med opphenting etter koronaperioden. Næringslivet bidrar til det grønne skiftet, gir arbeidsplasser til alle og bidrar til verdiskaping lokalt og nasjonalt. Ambisjonen er å styrke både bosteds-, nærings- og besøksattraktiviteten ved å utvikle kunnskapsintensive bedrifter, arbeidsplasser for både mestere og mestere og legge til rette for statlige arbeidsplasser. Det legges vekt på kontinuerlig nyskaping og livslang læring og ny kunnskap for å være kvalifisert til nye jobber, anvende teknologi, digitalisering og læringsmetoder.

Kystlinja med tilgang til sjø, natur- og friluftsområder er viktige kvaliteter som innbyggerne i Moss verdsetter særdeles høyt. Moss har gjennom flere år hatt et blomstrende kulturliv. Dette er et resultat av et mangeårig strategisk arbeid på flere områder og forsterkes ytterligere gjennom tilflytting med nye krefter og initiativ. Kulturen har i tillegg til en stor egenverdi, betydning for attraktivitet og næringsutvikling og er en viktig premisse for byutviklingen i Moss.

Sysselsetting

Moss har en lav sysselsettingsandel målt med andel sysselsatte i befolkningen mellom 15 og 74 år. I 2022 var sysselsettingsandelen i denne aldersgruppa 64,2 prosent, på landsbasis var den 68,5 prosent. Medianen var 67,3 prosent.

I Moss er arbeidsledigheten stabil på 2,5 prosent og lavere enn de andre store østfoldbyene. Arbeidsledigheten blant unge under 30 år er imidlertid høy og økende. Andelen unge uten arbeid eller utdanning er høyere enn landsnittet. I 2021 hadde Moss 950 unge innbyggere mellom 15 og 29 år som verken var i jobb eller utdanning. Mottakere av varig uførepensjon er også høy, oppunder 900 innbyggere mellom 18 og 44 år. Andel mottakere av arbeidsavklaringspenger er

økende. Situasjonsbildet viser at utfordringene med utenforskap er blitt mer sammensatte og komplekse og har tendens til å hope seg opp.

Kompetansebehov

Etterspørsel etter arbeidstakere med høy kompetanse vil øke ifølge NHO og SSB. Teknologiske framskritt og automatisering vil fortsette å påvirke arbeidsmarkedet, noe som vil både skape nye jobber og fjerne andre jobber. Det ventes for eksempel nedgang i varehandel på grunn av netthandel, noe som krever omstilling. NHO og SSB spår at etterspørselen etter teknologiske ferdigheter vil øke særlig innen IT-drift, programmering, data teknikk, dataingeniør, samt informasjon og informasjonsbehandling. Tjenesteytende næringer ventes å fortsette å øke privat og offentlig, særlig innen helse og omsorg. Med klimamål og klimalov følger også behov for klima- og naturvitenskapelig kompetanse. Etterspørselen etter juridisk, økonomisk og administrativ kompetanse anses å være stabil.

I tillegg til teknologiske endringer vil det grønne skifte gi omstilling på arbeidsmarkedet. Det ventes særlig mangel på arbeidskraft blant helsepersonell, yrker som krever fagbrev og IT-utviklere fremover. Mangel på arbeidskraft gir gode vilkår for inkludering av personer utenfor arbeidslivet. Det medfører også at arbeidsgivere, også i kommunal sektor, må ha andre forventninger ved rekruttering og at det må jobbes mer med inkludering og opplæring.

Befolkningens utdanning

En stadig større andel av befolkningen tar høyere utdanning og Moss følger den samme positive utviklingen som landet. Moss har en lavere andel innbyggere med høyere utdanning i alderen 30-39 år (44 prosent). På landsbasis har halvparten høyere utdanning, men storbyene trekker utdanningsnivået opp. Unge i alderen 15-29 år som verken er i arbeid eller utdanning er to prosentpoeng høyere i Moss enn landet, og er på om lag tolv prosent.

Gode barnehager og skoler som gir barn og unge en inkluderende hverdag er viktig for deres livskvalitet og kan utjevne sosiale forskjeller. Barnehagene i Moss har god bemanning og 95 prosent går i barnehager som fyller kravet til grunnbemanning og pedagognorm. Moss kommune har en noe lavere dekningsgrad for barn i barnehager 1-5 år sammenlignet med Andelen barn mellom 6-9 år som går på SFO er 64,6 prosent. Grunnskolepoengene øker, og Moss ligger nå over landsgjennomsnitt. Moss har hatt en positiv utvikling i andel som gjennomfører videregående opplæring og ligger på landsnittet. 78 prosent fullførte videregående opplæring i 2021. Elever som har foreldre med høy utdanning, fullfører i større grad videregående opplæring enn elever som har foreldre med lav utdanning. Videre er det en høyere andel jenter enn gutter som fullfører 13 års skolegang (83 prosent av jentene og 74 prosent av guttene).

Miljø og klima

Det er natur- og klimakrise. Nok og variert natur er viktig for at vi skal håndtere klimakrisen som er varslet og som vi allerede har begynt å oppleve i Norge - og enda sterkere i andre land. I Moss har vi utfordringer knyttet til arealbruk. Det er satt av mye areal til utbygging og mange byggeprosjekter som fjerner natur er i gang. Å redusere naturarealer er i konflikt med FNs naturpanel og naturavtalen som sier at vi skal verne 30 prosent av sjø- og 30 prosent av landområder. I tillegg skal vi restaurere 30 prosent av ødelagt natur. Moss og mosseregionen må få en oversikt over hvordan vi ligger an i forhold til naturmålet.

Klimaendringer vil påvirke både samfunnet og naturen. Endringene vil ramme oss lokalt, som følge av uforutsigbart og ekstremt vær, og globalt, som følge av klimaflyktninger og vanskeligere forsyningslinjer. Endringene vil også kunne gi økt forekomst av sykdommer og psykiske belastninger. Klimaendringer ramme ofte sosioøkonomiske grupper ulikt, der de som har minst ressurser blir hardest rammet.

Kommunedelplanen for klima viser hvordan Moss skal ta lokalt ansvar i den globale kampen mot klimaendringer. Målet er å kutte klimagassutslipp med 60 prosent samtidig som lokalsamfunnet utvikler seg i en varm, skapende og grønn retning. Klimabudsjetten er et viktig verktøy for å få til dette. En mangel i kommunens klimaplan er knyttet til indirekte utslipp. Indirekte utslipp er utslipp som genereres av vår aktivitet, men som skjer utenfor våre grenser. Eksempelvis vil våre kjøp av en vare som produseres i Kina føre til utslipp i forbindelse med produksjon av varen og transport av varen. Indirekte utslipp er større enn direkte utslipp, og bør av den grunn synliggjøres bedre i klimaplanen

vår. Utfordringen ligger i at det er vanskelig å beregne indirekte utslipp. Vi kan allikevel gjøre noen antakelser som sier noe om størrelsen på indirekte utslipp.

Dersom vi antar at innbyggerne i Moss har et gjennomsnittlig klimafotavtrykk, vil den estimerte størrelsen på private husholdningers samlede fotavtrykk i Moss være rundt 370 000 tonn CO₂e. Til sammenlikning er de direkte utslippene som skjer innenfor Moss kommunes grenser, og som oppgis i Miljødirektoratets kommunefordelte utslippsregnskap, 150 000 tonn CO₂e (2021).

Selv om vi kutter utslipp, må vi forberede oss på et endret klima med økte temperaturer og nedbør, og mer ekstremvær. I Moss kommune er vi bevisst at vi må tilpasse oss et endret klima, men vi har fortsatt behov for økt og systematisert kunnskap om hvordan endringene vil påvirke oss og hvordan vi jobber med klimatilpasning. Klimatilpasning skal sørge for at vi ikke bygger oss inn i klimasårbarhet, redusere eksisterende sårbarhet, og har beredskap for å håndtere eksisterende risiko.

I dag framstår overvann som en av de fremste utfordringene, men vi har behov for en ytterligere kartlegging av klimasårbarhet i kommunen, slik at vi kan planlegge for et klimarobust Mossesamfunn. Målkonfliktene er mange innenfor det grønne. Det er viktig å ha høy bevissthet om hvilke konsekvenser våre beslutninger har for naturmangfold, klima og klimatilpasning. Vi må styrke både de politiske og administrative beslutningstakere ved å ha et godt kunnskapsgrunnlag ved avveining mellom hensyn når det oppstår målkonflikter.

Foto: Sondre Krokeide

Arealbruk og infrastruktur

Moss vil fram mot 2035 videreutvikles som del av Osloregionen som funksjonell bolig- og arbeidsregion og Østfold som nytt regionalt nivå. Den sentrale plasseringen nær Oslo gjør Moss stadig mer attraktivt for bosetting og etablering av næring.

Kommunen følger opp en transporteffektiv arealstrategi med fokus på fortetting og knutepunktutvikling i Moss sentrum, Verket og Høyda, og i områdesentrene Halmstad og Kambo. Mange sentrale områder med stort transformasjonspotensiale betyr at kommunen i stor grad vil kunne dekke arealbehovet for nye boliger, næring og tjenesteyting, gjennom en god og riktig videreutvikling av disse. Ved gjenbruke allerede bygde arealer, og høy arealutnyttelse nært knutepunkt for kollektivtransport, spesielt ved kommunens tre jernbanestasjoner, tilrettelegger man også for å redusere transportbehov og unngår samtidig nedbygging av dyrket mark, verdifull natur og grønne lunger. Moss har en rik og variert kulturarv, og den skal forvaltes slik at den sikrer en bærekraftig utvikling, verner kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap som en dokumentasjon på fortiden og en ressurs for fremtiden.

Høy vekst bidrar til en økt belastning på all teknisk infrastruktur, stort press og økt kompleksitet i den kommunale forvaltningen. Det er behov for investeringer i infrastruktur i sentrum og de sentrale utbyggingsområdene for å sikre vann- og avløpsinfrastruktur, framkommelighet for alle trafikanter og sikkerhet mot flom og naturskade. Moss mangler (økonomiske) virkemidler for å gjennomføre nødvendige tiltak for en høyere andel miljøvennlige reiser og bedre framkommelighet for alle trafikanter og næringstransport. Fortettingen stiller store krav til å ivareta og videreutvikle bokvaliteter, rekreasjonstilbud og møteplasser, og gir gode muligheter til å utvikle miljøvennlige og levende by- og tettsteder.

Trygg kommune

Et viktig samfunns mål er at alle skal oppleve trygghet i Moss kommune. Samfunnsfunksjoner og befolkningens sikkerhet skal ivaretas og sikres mot menneskeskapt og naturbaserte trusler. Den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa har endret seg og påvirker kommunens sårbarhet på flere områder.

Forebyggende arbeid og styrking av beredskap er et viktig satsningsområde. Vi må fremme tillit i befolkningen gjennom å videreutvikle god kommunikasjon, sikre god medvirkning og demokratiske beslutningsprosesser. Samtidig må vi planlegge tiltak som reduserer sårbarheten i samfunnskritiske funksjoner som blant annet elektronisk kommunikasjon, vannforsyning, transport og nødvendig helsehjelp.

I Nasjonale forventninger er det fokus på følgende tema innenfor planarbeid knyttet til samfunnsikkerhet og beredskap; ROS, forsvarrets arealbehov, klimatilpasning, naturfare, bevaring av naturområder, jordvern, drikkevannsforsyning og gode GIS-system. Klimaendringene gir klimarisiko som påvirker flere av kommunens fagområder, og det er behov for økt fokus for å begrense negative konsekvenser. I nasjonal trusselvurdering for 2023 er det særskilt fokus på etterretningstrusselen, på terrortrusselen og trusler mot myndighetspersoner. De digitale trusselaktørene utvikler stadig mer avanserte metoder og virkemidler for å få tilgang til sensitiv informasjon, og også kommunene må ha et forsvarlig sikkerhetsnivå med tanke på påvirkning, digitale hendelser og teknologiutvikling.

Helhetlig ROS for Moss skal revideres i forkant av revisjon av kommuneplanens arealdel. Temaet samfunnsikkerhet og beredskap skal ha særskilt fokus ved revisjon av kommuneplanens samfunnsdel.

Foto: Sondre Pålstrud Aune

Samarbeid for å nå målene

Situasjonen og utfordringene som er beskrevet over er sammensatt og krever omfattende samarbeid for fullt og helt å forstå utfordringene og finne løsningene. Kommuneplanen fra 2020 påpeker at kommunen skal legge til rette for samskaping med andre offentlige aktører, frivillige, næringsliv og innbyggere. Samarbeid er avgjørende for måloppnåelse på alle samfunnsområdene.

Utfordringene som beskrives om klima og miljø, areal og samferdsel, næringsutvikling i regionen og levekår og livskvalitet kan ikke løses uten samarbeid. Samskaping og samarbeid er avgjørende for å få helhet i kommunens ansvarsoppgaver, sammenhengende tjenester for innbyggerne og for å løse komplekse utfordringer både i lokalsamfunnet og i regionen.

Utfordringsbildet oppsummert

- Flere eldre gir økte helse- og omsorgsbehov. Trangere økonomi krever omstilling og tøffere prioriteringer, og avstand mellom krav/forventninger og realistisk finansiering øker .
- Moss vil ha et stort behov for boliger for mange grupper; for å møte befolkningsveksten, for å møte behovet til vanskeligstilte og for å legge til rette for at alle kan bo trygt i sitt eget hjem så lenge som mulig
- Moss har store ulikheter i helse og levekår. Årsaker til, og virkninger av, helse- og levekårsforskjellene er sammensatte. Ulikhetene gjør utslag i helse, bosted, trivsel i skole og nærmiljø, gjennomføring av skole og utdanning, deltakelse i arbeidsliv og aktiviteter for barn, unge og voksne.
- Flere står utenfor samfunns- og arbeidsliv, og det er mangel på personell og kompetanse innenfor flere fagfelt. Moss har et potensial for å utnytte arbeidskraftreserven bedre, enten gjennom arbeid eller ved å støtte opp om innbyggere som ønsker å ta i bruk sine ressurser i frivillig aktivitet.
- Demografiendringer og urbanisering gir en stor vekst i Moss, og behovet for investeringer i teknisk og sosial infrastruktur er økende flere steder i kommunen samtidig. Investeringer og utbygging krever store ressurser i utviklingsfasen, men vil også ha store konsekvenser for framtidig drift.
- Det er natur- og klimakrise. Dersom vi fortsetter med å bygge ned arealene på bekostning av skog, landbruk og våtmarker, blir det svært utfordrende å nå målene for naturmangfold, klimatilpasning og klima.
- Økt behov for skjerpet fokus på informasjonssikkerhet, samfunnssikkerhet og beredskap, herunder begrense negative konsekvenser av klimaendringer

Det er vedtatt og igangsatt planer og prosjekter for å møte disse utfordringene. Det er utarbeidet en oversikt over vedtatte planer og planer under arbeid som viser en oversikt over formålet med planen, hvilke utfordringer skal planen løse og hva er de viktigste innsatsområdene i planene.

Hvordan møte utfordringene framover?

Utfordringene som framkommer av kunnskapsgrunnlaget viser at det er behov for å styrke innsatsen på flere områder i kommunen. Dette må skje i samarbeid med flere aktører siden virkemidlene er fordelt på mange ansvarsområder, offentlig og privat. En viktig suksessfaktor er å finne nye måter å løse utfordringene på.

Kommunen har mange nylig vedtatte planer og pågående plan- og prosjektarbeid som skal gjøre Moss rigget for å møte de største utfordringene.

Utfordringen med en aldrende befolkning

Satsningen med vedtatt plan «Slik vil vi leve hele livet» ble vedtatt i 2023 med tiltak innenfor satsningsområdene bolig og mobilitet, aktivitet og fellesskap, mat og måltider, helsehjelp og sammenheng i tjenestene. Plan for helse- og omsorgstjenester til personer med demens og Strategisk plan for pårørendearbeid for kommunalområdet helse og mestring er nylig vedtatt. Plan for omsorgsbygg som er under arbeid vektlegger heldøgns omsorgsplasser, trygghetsboliger, samlokaliserte leiligheter for personer med funksjonsnedsettelser, samlokaliserte boliger for personer med psykiske lidelser og/eller ROP lidelser, avlastningsbolig.

Boligpolitisk kommunedelplan som også er under arbeid, vektlegger kommunens roller som tilrettelegger av eldrevennlig bolig- og stedsutvikling og gjennom bruk av et stort spekter av boligpolitiske virkemidler for ulike målgrupper.

Bolig og nærmiljøutvikling

Ny boligpolitisk kommunedelplan skal styrke kommunen som boligpolitisk aktør og gi rammer og føringer for et mangfoldig og bærekraftig boligtilbud. Kommunedelplaner for sentrum, Høyda og Halmstad skal ferdigstilles. Arealplanlegging skal tilrettelegge for helsefremmende og aldersvennlig stedsutvikling og sikre nødvendig sosial og teknisk infrastruktur.

Levekår, psykisk helse og livskvalitet

Utfordringene krever helhetlig og tidlig innsats, universelle tiltak, relasjonsbyggende tiltak og gode tiltak i sikkerhetsnettverket. I 2023 har det vært jobbet med barnevernsreformen/oppvekstreformen som vil bidra spesielt til å styrke samhandling og samarbeid. Barnehagen er en spesielt viktig arena for utjevning av sosiale forskjeller og kvalitetsplan for barnehager fra 2020 har en del som egner seg best som et verdigrunnlag og som retningslinjer for de kommunale barnehagene. For å synliggjøre barnehagen som forebyggende arena og utnytte potensialet i barnehagens betydning for foreldrestøtte og sosial utjevning foreslås å utarbeide en ny strategisk barnehageplan med vekt på barnehagens betydning for levekår og livskvalitet, kunnskaps- og ferdighetsdanning og kapa-

sitet. «Strategisk plan for skole» fra 2021 har spesielt vekt på fysisk, psykisk og sosial inkludering i læringssmiljøet, kvalitet på relasjonsbasert og trygg læringsledelse, tidlig innsats på grunnleggende ferdigheter i lesing, regning og muntlige ferdigheter.

Samtlige planer innen refererer til «Kommunedelplan for levekår og livskvalitet i et livsløpsperspektiv» fra 2021. Planen vektlegger arbeid for å løse levekårsutfordringer med forebyggende og helsefremmende innsats, særlig gjennom forståelse og innsats på tvers av sektorer, organisasjoner og fagmiljø. Planen er en utdyping av satsningen «Varmere» i kommuneplanens samfunnsdel.

Nylig vedtatt er også «Strategiplan for psykisk helse» (2023) som tar utgangspunkt i dagens behov for lavterskeltilbud og mer omfattende tjenester. Innsatsområdene er lavterskeltilbud, psykiske helsetjenester, bolig og botilbud og samhandling internt, med sykehus, pårørende og frivillig sektor. Andre relevante planer og innsatser er plan for forebygging av omsorgssvikt og atferdsvansker, handlingsplan mot vold i nære relasjoner og SLT Handlingsplan.

FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) skal implementeres i kommunens oppgaver.

Flere i arbeid, utdanning og aktivitet

Det bør gjøres en innsats for å minske utenforskap og fremme fellesskap, uhelse og antall uføre, bryte sosial arv, mangel på personell og kompetanse. Ingen av de vedtatte planene har utarbeidet konkrete satsninger eller tiltak direkte rettet mot unge i utenforskap og hvordan Moss kommune i større grad kan utnytte reservearbeidskraften som vi har. Det anbefales å utarbeide tiltak i samarbeid med NAV, utdanningsaktører og lokalt næringsliv. Ved revisjon av kommuneplanens samfunnsdel skal dette temaet løftes fram.

Høy vekst og utviklingstakt

Kommunen jobber for å fremme en attraktiv og næringsvennlig kommune. Vi skal ha forutsigbar og effektiv saksbehandling og prosjektet enklere hverdag er iverksatt. Strategisk næringsplan følges opp og vi skal styrke og videreutvikle bylivsamarbeidet. Kommunedelplanene for Høyda, sentrum og Halmstad skal legge rammene for god by- og stedsutvikling samt effektiv og miljøvennlig mobilitet. Kommunen jobber for å sikre virkemidler til gjennomføring av utbyggingssprosjekt, blant annet gjennom tverretattlig samarbeid, utbyggingsavtaler og finansieringsløsninger for samferdselstiltak.

Ny teknologi må tas i bruk og det jobbes med prosjekt for å øke digitaliseringstakten med spesielt fokus på helsetjenestene.

Natur og klimakrise

FNs bærekraftsmål og hensynet til klima og miljø vektlegges i forvaltning og planarbeid, herunder i arealplanleggingen. Klimaplan 2020-2030 ble vedtatt i 2021, og det er innarbeidet system for helhetlig innsats for å redusere klimagassutslipp gjennom blant annet oppfølging av prioriterte innsatsområder i klimabudsjett, virksomhetsplaner og klimaregnskap.

Naturmangfoldplanen skal følges opp og vi må jobbe for å stanse nedbygging av natur i Moss. Vi øker satsning på Oslofjorden og vassdrag som er tilknyttet Oslofjorden.

Det er utarbeidet kunnskapsgrunnlag for Strategi for klimatilpasning som er under arbeid, og det er igangsatt et arbeid med fokus på overvannshåndtering i sentrum.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Kommunen har utarbeidet beredskapsplanverk med handlingsplaner for kommunalområdene, som bygger på helhetlig ROS og overordnet beredskapsplanverk. Det samlede beredskapsplanverket er under kontinuerlig evaluering og utbedring, og ny overordnet ROS er under arbeid.

Moss kommune jobber kontinuerlig med å ha et forsvarlig sikkerhetsnivå med tanke på påvirkning, digitale hendelser og teknologiutvikling.

Ny strategi for klimatilpasning skal vise hvordan kommunen skal jobbe for å bli en klimarobust kommune. Gjennom arealplanleggingen og utbyggingsprosjekt er det stort fokus på å forebygge konsekvenser av klimaeendringene.

Plangrep i kommunestyreperioden:

- I planstrategiperioden skal det prioriteres plan- og utviklingsoppgaver som følger opp kommunens visjon og kommuneplanens satsningsområder. FNs bærekraftsmål skal legges til grunn for alt planarbeid.
- Økt gjennomførings- og innovasjonskraft og felles innsats for økt livskvalitet er gjennomgående fokusområder. Dette innebærer blant annet at det er behov for et forenklet planverk som gir tydeligere prioriteringer og et sterkere fokus på gjennomføring av planer.
- Prosjektarbeid og prioriterte innsatsområder skal sikres tilstrekkelige ressurser og det er et mål om å redusere antall planer som utarbeides.
- Plan- og styringssystemet skal fremme et helhetlig perspektiv, herunder tverrfaglighet og samhandling mellom og på tvers av fagområder, forvaltningsnivåer og interesser. Planarbeid skal være kunnskapsbasert og bygge på bred medvirkning og innbyggerdialog.
- Planer, herunder strategier, mål og tiltak skal evalueres.
- Kommuneplanens samfunnsdel og arealdel skal revideres.

Vurdering av planbehov

I lys av de store utfordringene samfunnet står overfor og ny politisk retning i Moss, ser kommunen behov for at kommuneplanens samfunnsdel og arealdel skal revideres i planstrategiperioden. I tillegg er det avdekket plan- og utredningsbehov for enkelte temaer.

For å sikre tydelig retning på klima- og naturarbeidet vil kommunen se nærmere på blant annet indirekte klimagassutslipp, overvannshåndtering, samt restaurering og etablering av mer natur og sammenhengende grønnstruktur gjennom oppfølging av naturmangoldplanen og utarbeidelse av en ny grønnstrukturplan.

For å motvirke sosial ulikhet og utenforskap er det utrednings- eller planbehov når det gjelder rusfeltet, barnehagetilbudet, integrering, legetjenesten og utviklingen av geografisk ulikhet i helse. Tilgjengelige kulturtilbud og et bredt tilbud til idrett og fysisk aktivitet står sentralt både for å motvirke sosial ulikhet, hindre utenforskap, styrke folkehelsen og for å gjøre byen attraktiv å bo i og å drive næringsutvikling i.

Arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap skal følges opp etter utarbeidelse av ny helhetlig ROS og ny plan for klimatilpasning som skal gi strategisk retning for hvordan Moss skal bli en klimarobust kommune. Det er behov for å gjennomgå beredskapsplanverket på nytt som oppfølging av ny ROS, herunder skal det utarbeides en pandemiplan.

For å unngå merforbruk på vikar og overtid, redusere sykefravær og sikre rett kompetanse på rett sted er det behov for å utarbeide strategier for kompetansestyring og rekruttering som innarbeides gjennom en revisjon av arbeidsgiverstrategien..

Dette er ikke en uttømmende vurdering av plan- og utredningsbehovet for hele perioden. Gjennom en revisjon av kommuneplanens samfunnsdel vil det være aktuelt å se på planbehov og muligheten for å erstatte eller slå sammen eldre planer for å forenkle plansystemet, redusere antall planer og vise tydeligere prioriteringer.

Plannavn	Plantype	Vedtatt/ny	24	25	26	27	Ansvar
Kommuneplanens samfunnsdel	Kommuneplan	2020					PMT
Kommuneplanens arealdel	Kommuneplan	2021					PMT
Helhetlig ROS	ROS-analyse	2019					Stab
Klimaplan	Kommunedelplan	2021					PMT
Boligpolitisk kommunedelplan	Kommunedelplan	Igangsatt					PMT
Halmstad	Kommunedelplan	Igangsatt					PMT
Høyda	Kommunedelplan	Igangsatt					PMT
Sentrumsplanen	Kommunedelplan	Igangsatt					PMT
Idrett og fysisk aktivitet	Fagplan	Ny					KOA
Kulturplan	Fagplan	Ny					KOA
Barnehageplan	Fagplan	2020					KOA
Frivillighetsstrategi	Fagplan	2019					KOA
Integrering	Fagplan	Ny					KOA
Medvirkning	Fagplan	Igangsatt					PMT
Klimatilpasning	Fagplan	Igangsatt					PMT
Jordvernstrategi	Fagplan	Igangsatt					PMT
Overvann	Fagplan	Ny					PMT
Grønnstrukturplan	Fagplan	Ny					PMT
Plan for legetjenesten	Fagplan	Ny					HM
Plan for omsorgsbygg	Fagplan	Igangsatt					HM
Pandemiplan	Fagplan	Ny					HM
Arbeidsgiverstrategi	Fagplan	2018					Stab
Alkoholpolitisk handlingsplan	Fagplan	Ny					Stab
Beredskapsplanverk	Fagplan	2020					Stab

Listen over prioriterte planoppgaver viser overordnede planer som er under arbeid, som skal rulleres eller utarbeides i planperioden 2024-2027. I tillegg skal flere fagplaner revideres, herunder strategiplan for skole, SLT handlingsplan og handlingsplan mot vold i nære relasjoner. Planbehovet og plansystemet bør vurderes i forbindelse med revisjon av kommuneplanens samfunnsdel, og oversikten over prioriterte planer bør tas opp til ny vurdering etter vedtak av ny samfunnsdel. For å møte utfordringene har også kommunen vedtatte planer som gjelder og skal følges opp.

Kommuneplanens samfunnsdel og arealdel skal revideres i kommunestyreperioden

Samfunnsdelen:

Kommuneplanens samfunnsdel ble utarbeidet som et viktig ledd for å sikre retning for ny kommune i forkant av kommunesammenslåingen av Moss og Rygge kommuner. Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt mars 2020. Kommunens visjon og overordnede mål ble utarbeidet på bakgrunn av en bred medvirkningsprosess, med spesielt fokus på innbyggerinvolvering og ungdom.

Samfunnsdelen ivaretar de viktigste nasjonale og regionale føringene for kommunal planlegging, bygger opp under visjon for Moss og setter mål for de viktigste utfordringene for kommunen som organisasjon og mossesamfunnet.

Samfunnet endres raskt, og kommunen står ovenfor store omstillinger, blant annet når det gjelder demografiutvikling, økonomi og tilgang til ressurser, klima- og miljø og den sikkerhetspolitiske situasjonen. Kommunen har god kunnskap om utfordringspildet, og det er nødvendig å vurdere om kommunens mål, delmål og strategier møter utfordringsbildet.

Det er også behov for å en ny politisk og administrativ forankring av samfunnsdelen, for å sikre omforente samfunns mål som sikrer at alle drar i samme retning.

Erfaringer med gjeldende samfunnsdel er at mål, delmål og strategier er mange og omfattende, og at det er ikke er tydelige prioriteringer mellom disse som sikrer at planen fungerer som et godt styringsverktøy for virksomhetenes drift og prioritering av samlet ressursbruk. En gjennomgang bør ha fokus på å identifisere og håndtere målkonflikter, gi tydeligere prioriteringer og sikre virkemidler for gjennomføring.

Temaene samfunnssikkerhet og beredskap skal ha særskilt fokus ved revisjon av kommuneplanens samfunnsdel.

Arealdelen:

Kommuneplanens arealdel ble utarbeidet i forbindelse med kommunesammenslåingen. Planarbeidet hadde fokus på en teknisk gjennomgang av planene for å utvikle en sømløs og helhetlig plan for den nye kommunen, samt at arealdelen skulle svare ut planstrategiene.

Gjennom planprosessen ble det vurdert at kommunen har tilstrekkelig egnede arealer til utbyggingsformål innenfor langsiktig utbyggingsgrense.

Kommuneplanens arealdel henger sammen med arealstrategiene i samfunnsdelen og gir et godt grunnlag for en fysisk utvikling som bygger opp under en bærekraftig samfunnsutvikling. Det er allikevel behov for å gjøre noen endringer i arealdelen. Dette gjelder blant annet revisjon av bestemmelser for å forenkle byggesaksbehandlingen og for å sikre forutsigbarhet og riktige kvaliteter i utbyggingsprosjekter.

Samfunnet er i rask endring, noe som medfører at også arealbehovene bør gjennomgås på nytt. Noen utbyggingsområder vil kunne utgå som følge av ny kunnskap om naturfare og føringer for matsikkerhet.

Behov for næringsarealer og areal til massehåndtering er endret siden forrige rullering. Det er også behov for å se på utbyggingstakten i kommunen og å vurdere om kommunen i sterkere grad bør styre boligutviklingen i prioriterte områder. Det er svært utfordrende og sikre tilstrekkelig teknisk og sosial infrastruktur når utbygging skjer i mange bydeler samtidig, og det kan være nødvendig å prioritere sterkere styring av utviklingstakten.

Helhetlig ROS for Moss skal revideres i forkant av revisjon av kommuneplanens arealdel.

Planprogram for samfunnsdelen

Plan- og bygningsloven §1.4:

Planprogrammet skal gjøre rede for formålet med planarbeidet, planprosessen med frister og deltakere, opplegget for medvirkning, spesielt i forhold til grupper som antas å bli særlig berørt, hvilke alternativer som vil bli vurdert og behovet for utredninger.

Forslag til planprogram sendes på høring og legges ut til offentlig ettersyn normalt samtidig med varsling av planoppstart. Planprogrammet fastsettes ordinært av planmyndigheten.

Formålet med planarbeidet

Formålet med planarbeidet er å revidere kommuneplan for Moss for perioden 2024-2035. Kommuneplanens samfunnsdel ble utarbeidet for å sikre retning for ny kommune i forkant av kommunesammenslåingen av Moss og Rygge kommuner. Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt mars 2020.

Det er et viktig formål å styrke kommuneplanen som strategisk styringsdokument for den Moss kommune, og det er viktig med ny politisk og administrativ gjennomgang og forankring av mål og strategier for utviklingen av mossesamfunnet. De langsiktige strategiene skal tydeliggjøres og arealdelen skal utvikles i tråd med føringene strategiene i samfunnsdelen. Dagens samfunnsdel omfatter mange tema, mål, delmål og strategier og har vist seg å være utfordrende å videreføre inn i kommunenes handlingsplaner. Samfunnsdelen bør i større grad spisses mot kommunenes spesifikke utfordringer og vise tydelige prioriteringer.

Kommuneplanen skal sørge for retning i samfunnsutviklingen og legge føringer for annet planarbeid,

herunder temaplaner, reguleringsplaner og handlingsplaner. Koblingen mellom kommuneplan og handlingsplan og med økonomiplan er et prioritert område.

Ved revisjon av kommuneplan for Moss kommune legges det til grunn at samfunnsdelen skal bestå av visjon, hovedmål, delmål og strategier for prioriterte satsingsområder og langsiktige arealstrategier.

Det foreslås at de tre satsningsområdene i gjeldende kommuneplan også denne gangen legges til grunn for utarbeidelse av samfunnsdel og strategier i revidert kommuneplan;

- 1) Levekår og folkehelse,
- 2) Verdiskaping og kompetanse,
- 3) Miljø og klima

Temaene samarbeid og økt innovasjon og gjennomføringskraft skal være gjennomgående tema for alle satsingsområdene. Det vil også være nødvendig å ha økt fokus på samfunnssikkerhet i planarbeidet.

Mangfoldige Moss – skapende, varmere, grønnere

Langsiktige areal og transportstrategier

Det er utarbeidet et omfattende kunnskapsgrunnlag i 2023 som grunnlag for planstrategiarbeidet. Dette gir et veldig godt grunnlag for å revidere kommuneplanens samfunnsdel. De viktigste dokumentene er:

- Folkehelseoversikten Mangfoldige Moss, slik har vi det 2023
- Kunnskapsgrunnlag Moss 2035
- Kunnskapsgrunnlag for boligpolitisk KDP
- Kunnskapsgrunnlag for Naturmangfoldplanen

Moss har hatt en enda større befolkningsvekst enn forventet i 2021 og 2022 med henholdsvis 1,25 prosent og 1,9 prosent. Det har også vært en høyere boligbyggetakt enn forventet. Dersom den høye boligbyggetakten og veksten fortsetter, utfordres kapasitet på teknisk (VVA) og sosial infrastruktur (bygg og tjenester). Det er derfor behov for å utrede konsekvenser av boligbygging og befolkningsutvikling på skolekrets nivå. For å vurdere konsekvenser av boligbygging og befolkningsvekst er det nødvendig oppdatere boligbyggeprogrammet og utarbeide befolkningsprognoser. Det skal også gjennomføres ny levekårskartlegging i 2024.

Medvirkning og organisering

Moss kommune utvikler lokaldemokratiet gjennom samskaping og bred medvirkning og kommuneplanens samfunnsdel, Moss 2030, med visjon, mål og innsatsområder, ble utarbeidet på bakgrunn av svært

omfattende medvirkningsprosess. Visjonen er laget av innbyggere, ansatte og folkevalgte og ble vedtatt i fellesnemnda for nye Moss kommune den 5. desember 2018.

Moss kommune har en ny medvirkningsplan under utarbeidelse, og plan for medvirkning i planprosessen skal følge prinsippene og anbefalingene i denne planen. Det skal blant annet utarbeides en interessentanalyse i forkant av medvirkningsprosessen, og medvirkningen skal ha fokus på mangfoldig medvirkning og god planlegging av prosessen.

I arbeidet med revisjon av kommuneplanens samfunnsdel vil kommunen videreføre visjonen som mossesamfunnet var med på å utarbeide, og kommunen vil i denne revisjonsprosessen ha aller mest fokus på intern medvirkning og forankring politisk og i kommunens organisasjon. Dette for å sikre omforente prioriteringer og strategier for felles innsats i årene som kommer.

Arbeidet skal styres gjennom en styringsgruppe og gjennomføres av en prosjektgruppe bestående av en prosjektleder og delprosjektledere for temaene klima og miljø, verdiskaping og kompetanse, levekår og folkehelse, og arealstrategier. Hver delprosjektgruppe skal planlegge og gjennomføre hensiktsmessige medvirkningsprosesser tidlig i planprosessen.

Framdrift kommuneplan				
Samfunnsdelen	2023	2024	2025	2026
Kunnskapsgrunnlag	■			
Oppstart og planprogram		■		
Medvirkning		■		
Utarbeidelse		■		
Behandling og høring			■	
Vedtak			■	
Arealdelen				
Kunnskapsgrunnlag		■		
Oppstart og planprogram		■		
Medvirkning			■	
Utarbeidelse			■	
Behandling og høring				■
Vedtak				■

Moss
kommune